

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE ULUSLARARASI DİNÎ MÛSİKÎ SEMPOZYUMU

**FROM PAST TO PRESENT INTERNATIONAL RELIGIOUS MUSIC
SYMPOSIUM**

03-04 KASIM 2017 • AMASYA

BİLDİRİLER KİTABI

Bu sempozyum T. C. Amasya Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından desteklenmiştir.

AMASYA • 2017

BURHAN ÖZBAKIR VE AMASYA DİNÎ MÜSİKİSİNE KATKILARI

Kubilay KOLUKIRIK*

Özet

Amasya müzik kültüründe Dinî Müziğin önemli bir yeri vardır. 1308-1309 tarihinde, İlhanlılar döneminde kurulan Amasya Dârüşşifası, Anadolu'da müzikle tedavinin yapıldığı ilk hastanelerden olması bakımından önem arz etmektedir. Amasya'da dinî müziğin gelişmesinde Amasya'da kurulan Büyükağa Medresesi ile Amasya Mûsikî Cemiyeti'nin önemli katkıları olmuştur. Bu müesseselerde Tecvid, ses eğitimi, makam dersi olarak yetişen birçok müzik ustası, şehrin müzik kültürüne katkı sunmuştur. Amasya Mûsikî Cemiyeti'nde mûsikî nazariyâtı, repertuar ve çalgı eğitimi verilirken, Büyükağa Medresesi'nde Arapça, Tecvid ve hâfızlık derslerinin verildiği bilinmektedir. 1980'li yıllardan sonra Büyükağa Medresesi'nde yetişen hâfızların Amasya Mûsikî Cemiyeti'nin devamı olan Amasya Belediye Konservatuvarı'nda yürütülmekte olan müzik derslerine devam ettikleri bilinmektedir. Yirminci yüzyılın başlarında kurulmuş olan Amasya Mûsikî Cemiyeti, 1913 yılında Giriftzen Asım Bey ve Hulûsi Efendi'nin istişareleri ile kurumsallaşma sürecini sürdürmüştür. Giriftzen Asım Bey Toplam olarak yirmi yıldan fazla kaldığı Amasya'da birçok talebe yetiştirmiştir. Türk Din müziğinin üstatlarından olan Zekâi Dede'nin (1825-1897) Giriftzen Asım Bey'in hocalarından birisi olduğunu ve Giriftzen Asım Bey'in Amasya Mûsikî Cemiyeti'nde müzik eğitimi vererek şehrin müzik kültürüne önemli katkılar sunmuş olduğunu düşündüğümüzde Amasya'nın dinî müziğe uzak olmadığı anlaşılır.

Amasya'da yüzyıllar boyu varlığını sürdüren dinî müzik geleneğini günümüzde yaşatmakta olan kişilerden birisi de bestekâr, Burhan Özbakır'dır. Bu çalışmada halen Amasya'da yaşayan Burhan Özbakır'ın hayatı ve müzik yönü ortaya konulmuş ve bestesi ona ait olan dört ilâhînin müzikal çözümlemesi yapılmıştır. Burhan Özbakır'ın bestelediği dinî müzik eserleriyle ve müzik alanındaki faaliyetleriyle Amasya dinî müziğine katkıları ortaya konulmuştur. Çalışmada doküman analizi ve müzikal çözümleme yöntemleri kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Burhan Özbakır, ilâhî, Amasya'da dinî müzik.

Burhan Özbakir and His Contributions to Religious Music in Amasya

Abstract

Religious music has an important place in music culture of Amasya. Established in 1308-1309 during the reign of Ilkhanids, Amasya Dariusshifa (treatment center) is important in terms of the being first hospital to give treatment with music in Anatolia. In the development of Mystical-Religious Music in Amasya, Amasya Music Society and Büyükağa Madrasa which was established in Amasya has given important contributions. In these institutions, many musical masters has contributed to the musical culture of the city, with voice training, Tecvid art (Beatiful and impressive Qur'an reading) and maqam theory. While music education, repertoire and musical education are given in Amasya Music Society, it is known that in Büyükağa Madrasah, Arabic, Tecvid and "hafızlık" (memorization of holy Quran) lessons are given. After 1980s, it is known that those who grow in the Büyükağa Madrasa continued music lessons in the Amasya Municipal Conservatory, which is the continuation to Amasya Music Society. Amasya Music Society, founded in the early twentieth century, continued the institutionalization process in 1913 with the consultations of Giriftzen Asım Bey and Hulûsi Efendi. Giriftzen Asım Bey had trained many students in Amasya, where he has been in music area for more than twenty years. It is known that Zekâi Dede (1825-1897), who is one of the masters of the Turkish Religious Music, is one of the chefs of Giriftzen Asım Bey who made important contributions to the musical culture of Amasya city and that he gave musical education. Consequently, it is possible to say today's mystic-religional music culture is not beyond the reach of its historical roots in Amasya city.

* Doç. Dr., Ahi Evran Üniversitesi Neşet Ertay Güzel Sanatlar Fakültesi, kubilaykolukirk@gmail.com.

Burhan Özbakır is one of the people who has maintained the tradition of Religious Music which has survived for centuries in Amasya. In this research, collected data about biography and musician-composer personality of Burhan Özbakır, who still lives in Amasya, has been studied. The musical analysis of four "İlahi" (a kind of religious music), composed by Burhan Özbakır, is studied in this research. His contribution to the religious music culture of Amasya has been put forward by his works of Religious Music and his activities in the field of music. Document analysis and musical analysis methods were used in the study.

Keywords: Burhan Özbakır, Hymn, Mystical-Religious Music in Amasya.

Giriş

"Şehzadeler kenti" diye bilinen Amasya, XV. yüzyıldan itibaren birçok ilim adamı, sanatçı ve şair yetiştiren nadide şehirlerden biridir. Amasya Anadolu Selçukluları ve Osmanlı Devleti dönemlerinde yetiştirdiği devlet ricali, ilim adamı, sanatkâr ve şairleriyle ve şehzade sancağı olma özelliğiyle önemli bir kültür ve sanat kenti olmuştur. Amasya'daki müzik kültürünün köklerinin bu dönemlere dayandığını anlamadan, günümüzdeki müzik kültürü hakkında yapılacak değerlendirmelerin eksik olacağını söylemek mümkündür. Türk müzik tarihinde isim yapmış Vardakosta Seyyit Ahmet Ağa, Giriftzan Asım Bey, Neyzen Mustafa Saçlı, Neyzen Kameroğlu Mehmet Efendi, Neyzen Âsım Kameroğlu gibi müzik üstatları Amasya müzik geleneği içerisinde yetişmiş önemli isimlerdir.

Amasya'da kurulan Büyükağa Medresesi ile Amasya Mûsikî Cemiyeti'ni Amasya müzik kültürüne katkı sunan iki merkez olarak değerlendirmek yanlış olmaz. Amasya müzik geleneğinde önemli bir yeri olan bu iki kuruluşun Büyükağa Medresesi Kur'ânî ilimler doğrultusunda hizmet verirken; Amasya Mûsikî Cemiyeti müzik alanında eğitim veren ve sanatçı yetiştiren bir kurum olma yönüyle ön plana çıkmıştır.¹

Amasya Mûsikî Cemiyeti, Osmanlı Devleti'nin resmî ilk konservatuvarı olan Dârü'l-elhân'ın ikinci döneminde müdürlük yapmış olan ünlü Türk müzik bestekârı Musa Süreyya'nın² babası olan Giriftzan Asım Bey ve Udî Hulûsi Tiryâkî'nin öncülüğünde 1920 yılında kurulmuştur. Giriftzan Asım Bey'in Amasya'dan ayrılmasından sonra cemiyet müziğin yanında spor, temsil ve bando çalışmalarını da bünyesine alarak, adını "Amasya Türk Mûsikî Yurdu" olarak değiştirmiştir.³ Ancak 1932 yılında Türk Ocakları kapatılarak yerine halkevleri açılınca, halkevlerinin klasik Türk müziği çalışmalarına yer vermemesi nedeniyle, 1935 yılında Amasya Türk Mûsikîsi Yurdu'nun müzik bölümü Sinan Hamamı karşısındaki İhsan Demirel'e ait iş yerinin üst katındaki bir odaya taşınmıştır.

Amasya Mûsikî Cemiyeti Fasil İcra Heyeti, Türk müziğine ilişkin resmî ideolojinin tüm olumsuz yaklaşımlarına rağmen, Amasya ve çevresinde çok önemli konser faaliyetlerine imza atmıştır.⁴ Cemiyet, ikinci Dünya Savaşı'nın olumsuz şartlarının da etkisiyle 1940'lı yıllardan 1954 yılına kadar çalışmalarına ara vermiştir.⁵ 8 Temmuz 1954 yılında Amasya Mûsikî Cemiyeti, Sadettin Sümbül, Namık Şentın, İsmail Acardağ, Cemal Altunışler, Cemal Önel, Ruhi Kanak, Mustafa Doğançay, Salahaddin Tozanlı ve Kemal Arpacıoğlu tarafından yeniden resmen kurulmuştur.

Amasya Mûsikî Cemiyeti ilk televizyon konserini Amasya Tamimi'nin elli altıncı yıl dönümü münasebetiyle 12 Haziran 1975 yılında gerçekleştirmiştir.⁶ Ancak Amasya Mûsikî Cemiyeti de diğer dernekler gibi 1980 yılı sonrası feshedilmiş; aynı ismi kullanmadığından 1984 yılında Nafiz Yetkin başkanlığında, Saadettin Sümbül, Asım Kameroğlu, Burhan Özbakır, Fahrettin Kayalar ve Orhan Saçlı tarafından "Amasya Mûsikî Yurdu Derneği" adıyla yeniden kurulmuştur.⁷

¹ Fatih Koca, "Amasya Mûsikî Cemiyeti ve Büyükağa Medresesi'nin Amasya Dinî Mûsikîsine Katkısı", *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: 6, s. 128.

² Kubilay Kolukıncı, *Türk Müzik Tarihinde Dârü'l-Elhân ve Dârü'l-Elhân Mecmuâsı*, Barış Kitap, Kırşehir, 2015, s. 48.

³ Sadettin Tahir Sümbül ve Burhan Özbakır, *Amasya Türküleri*, Amasya Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul, 2008, s. 22.

⁴ Sadettin Tahir Sümbül ve Burhan Özbakır, a.g.e., s. 21-31.

⁵ Sadettin Tahir Sümbül ve Burhan Özbakır, a.g.e., s. 28.

⁶ Sadettin Tahir Sümbül ve Burhan Özbakır, a.g.e., s. 29.

⁷ Sadettin Tahir Sümbül ve Burhan Özbakır, a.g.e., s. 29.

1- Burhan Özbakır'ın Hayatı ve Müzik Yönü

Burhan Özbakır, 1935 yılında Amasya'da doğmuş olan sanatçı, müzik ile iç içe olan bir aile ortamında yetişmiştir. Babası Ziya Özbakır Ud icracısı idi. Türk Sanat Müziği'nde TRT Repertuarına 500' den fazla eser kazandırmış olan ünlü bestekâr İrfan Özbakır, Burhan Özbakır'ın ağabeyidir. Burhan Özbakır, İstanbul saz sanatçılarından Alâeddin Palandöken'in teşvikiyle 6 Şubat 1952 yılında satın aldığı bağlamasıyla müzik hayatına başlamıştır.

1954 yılında yeniden kurulan Amasya Müsikî Cemiyeti'nde İsmail Acardağ ve Saadetin Sünbül gibi hocaların oluşturduğu Türk müziği korolarında sazı ve sesiyle müzik icrasında bulunmuştur. Amasya'yı temsilen yurt genelinde katıldığı pek çok yarışmada korusuyla beraber hatırı sayılır başarılar elde etmiştir. 1985 yılında Bursa Karacabey'de açılan seminere katılarak Türk halk müziği değerlendirici sertifikası almıştır. (Bkz. Şekil 1) Burhan Özbakır'ın Yaşar Topçam ve Seyit Al gibi radyo ve televizyon sanatçıları dışında birçok mahalli sanatçının yetişmesinde emeği geçmiştir. Özbakır, 1984 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nda seminere katılarak "Jüri Üyeliği Belgesi" almıştır. (Bkz. Şekil 2)

Şekil 1

Şekil 2

Burhan Özbakır, türkü derlemeciliği hakkında bilgi sahibi olmak için katıldığı TRT referanslı kurslardan aldığı sertifikası almıştır. Bestesi kendisine ait on dokuz türküyü, Türk halk müziği arşivine kazandırmıştır. Ayrıca, bestelediği eserlerle Amasya Belediyesi Kültür Yayınları serisinde yayınlanan "Amasya Türküleri" isimli kitabın hazırlanmasına katkıda bulunarak Türk halk müziği alanında değerli bir kaynağın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Burhan Özbakır, Amasya kültürünün ve Amasya halk müziğinin tanıtılması amacıyla TRT ve özel kanallar için hazırlanan birçok program ve yapımda değerli katkılarda bulunmuştur. Burhan Özbakır, bizzat bestelediği eserlerin ve Amasya yöresine ait türkülerin yer aldığı iki kitabın Amasya Belediyesi tarafından yayımlanmasına ön ayak olmuştur.

Burhan Özbakır'ın müzik ile ilgisi özetleyecek olursak, onun derlemeci kimliğinin yanında hanendeliği, sâzendeliği ve bestekârlığı ile Türk müziğine hizmet etmiş önemli bir müzik insanı olduğunu söyleyebiliriz.

2- Bestesi Amasyalı Bestekâr Burhan Özbakır'a Ait Olan İlâhîlerinin Müzikal Çözümlemeleri

Türk Din Müziği, form ve icra biçimi itibarıyla Cami Müziği ve Tekke Müziği diye iki kısma ayrılır. Camide icra edilen, gerek ibâdet sırasında, gerekse ibâdet öncesi ve sonrasında, çoğu zaman doğaçlama olarak, yani hâfızalardaki melodi kalıplarına belirli ibarelerin döşenmesi şeklinde ortaya çıkan ses müziğine "Cami Müziği" denir.⁸ Türk Din Müziği'nin cami müziği başlığı altında incelenen dalının en belirgin özelliği, yalnızca insan sesi kullanılıyor olmasıdır.⁹

⁸ Nuri Özcan, *XVIII. Asırda Osmanlılarda Dinî Müsiki*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, MÜSBE, İstanbul, 1982, s. 10-11.

⁹ Semra Keklik, *Din ve Müzik Etkileşimi (Şanlıurfa Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa, 2007, s. 29.

Tekke Müziği adından da anlaşılacağı üzere, nefsanî arınmanın okulu olan tekkelerde icra edilen müsikî formlarına tekke müziği siyebiliriz. İslâm dinî çerçevesi içinde kurulmuş olan birçok tarikatta, oturarak ya da ayakta olmak üzere değişik biçimlerde, ağır ve yürük usûllerle yapılan âyinlerde, gerek raks için, gerekse kesin bilgiye ulaşmak ve kendinden geçip dünyayı unutmak gayesiyle bestelenmiş eserlerin bütününe verilen bir addır.¹⁰

Tekke Müziği'nin başlangıç noktası, büyük Türk mutasavvıfı Ahmet Yesevî (ö. 1166-7) olarak kabul edilir. Bu büyük mutasavvıfın kurmuş olduğu ve ilk Türk tarikatı olma özelliğine sahip Yesevîlik'te, vokal (sesli) ve enstrümantal (sazlı) müsikîye müsamaha edilmesi, Türkler arasında Tekke Müziği'nin başlamasına ve yaygınlaşmasına vesile olmuştur.

İlâhî, kelime olarak, "Allah'a ait, Allah ile ilgili" manasına gelen ilâhî, terim olarak, "dinî ve tasavvufî duyguları dile getirmek amacıyla, hece vezniyle yazılmış şiirlerin, çeşitli makam ve usûllerde bestelenmesinden meydana gelmiş dinî müsikî eserleri" manasına gelmektedir.¹¹

İlâhî, cami ve tekkelerdeki ibâdet meclislerinde, mevlid merâsiminde, terâvih namazında ve çeşitli dinî toplantılarda icra edilen ortak bir formdur. İlâhîler, besteleniş, melodik kuruluş ve kullanım açısından, diğer dinî eserlere göre daha kolay ve anlaşılabilir eserler olup, samimi ve özentisizdir. Koro halinde okunmak için bestelenmiş olduğunda "cumhûr ilâhî " adını alır.¹² İlâhî, aynı zamanda Dinî Müsikî eserlerine verilen genel bir isim olup, Hz. Peygamberi övüyorsa "Nât", Arapça ise "Şuğul", Bektaşîlere aitse "Nefes", Durak Evferi usûlü ile bestelenmişse "Durak", Hz. Muhammed (s.a.s.)'in sıfatlarını dile getiriyorsa "Tevşîh" gibi isimler alır.¹³

Türk Din Müziği'nin hem Cami Müziği hem de Tekke Müziği kolunda, en çok kullanılan ve en parlak beste formu olan ilâhînin, kendine mahsus bir tavrı vardır. İlâhîleri şarkı, türkü tavırlarından kurtarmak için bestekârların ve ilâhî söyleyen hânendelerin bilinçli olmaları ve tavırlarına dikkat etmeleri gerekir. Her makamdan ilâhî bestelemek mümkünse de neşe ve hareket çağrıştıran makamlardan ilâhî besteleme yoluna pek gidilmemiştir. İlâhîler çeşitli usûllerle bestelenmiştir. Büyük ve küçük usullerle bestelenmiş pek çok ilâhî örnekleri Türk müziği bünyesinde yer almıştır.

Tekkelerde zikir esnasında okunan ilâhîlerin zikir usûllerine uygun olanlardan seçilmesi adet olmuştur. Yukarıda değindiğimiz dinî müsikî formlarından birçoğu unutulmaya yüz tutmuştur. İlâhîler için de bu durum söz konusu gibidir. Zamanımızda ilâhî sözü yazan, besteleyen, notaya alan, öğrenen ve öğreten yok denecek kadar azdır. Bugün okunan ilâhîlerin çoğunu Yunus Emre ilâhîleri oluşturmaktadır. Bu bağlamda eserleri üzerine çalıştığımız Burhan Özbakır yapmış olduğu derlemeler ve Türkü formundaki bestelerinin yanı sıra Türk Din Müziği'nin hem Cami Müziği hem de Tekke Müziği şubeleri içerisinde ortak icra alanı olan ilâhî formunda da eserler bestelemiştir. Aşağıda bestesi Burhan Özbakır'a ait ilâhîlerin makam ve usûl bilgilerine yer verilmiştir. Ayrıca Burhan Özbakır'a ait eserlerin listesi verilerek farklı makamlarda bestelemiş olduğu dört adet ilâhî notaya alınarak müzikal çözümlenmeleri yapılmıştır.

¹⁰ Özcan, *XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Dinî Müsikî*, s. 566.

¹¹ Yılmaz Öztuna, *Büyük Türk Müsikîsi Ansiklopedisi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 1990, c. I, s. 385.

¹² Öztuna, *Büyük Türk Müsikîsi Ansiklopedisi*, c. I, s. 111.

¹³ Öztuna, *Büyük Türk Müsikîsi Ansiklopedisi*, c. I, s. 111.

TÜRKÜ FORMUNDAKİ BESTELERİ

	ESERİN ADI	SÖZ	MÜZİK	MAKAM	USUL
1	ELİNDE SU TESTİSİ	B. ÖZBAKIR	B. ÖZBAKIR	UŞŞAK	9--8
2	ANADAN BABADAN AYRI	B. ÖZBAKIR	B. ÖZBAKIR	UŞŞAK	2--4
3	HER GÜN ÇEŞME BAŞINA	B. ÖZBAKIR	B. ÖZBAKIR	HÜSEYİNİ	5--8
4	BAHÇELERDE BAMİYE	B. ÖZBAKIR	B. ÖZBAKIR	HÜSEYİNİ	4--4
5	AMASYA DA ÜZÜM VAR	B. ÖZBAKIR	B. ÖZBAKIR	HİCAZ	4--4
6	NE SORARSIN DİRDİM BANA	MEHMET TANRIVERDİ	B. ÖZBAKIR	HİCAZ	2--4
7	KAR KALMADI	AHMET ERGÜN	B. ÖZBAKIR	HİCAZ	10--8
8	KINALI GELİN	B. ÖZBAKIR	B. ÖZBAKIR	HİCAZ	2--4
9	BAMİYEYİ EKERİM	B. ÖZBAKIR	B. ÖZBAKIR	RAST	2--4
10	BONCUK GÖZLÜ GÜZELLER	B. ÖZBAKIR	B. ÖZBAKIR	RAST	2--4
11	AMASYA NİN ELMASI	B. ÖZBAKIR	B. ÖZBAKIR	HİCAZ	9--8
12	DELİ GÖNÜL (BAHTIN KARA)	HARUN YÖRGÜÇ	B. ÖZBAKIR	HÜSEYİNİ	4--4
13	EY HIZARA	B. ÖZBAKIR	B. ÖZBAKIR	HÜSEYİNİ	4--4
14	SABAH OLMUŞ	HARUN YÖRGÜÇ	B. ÖZBAKIR	HÜSEYİNİ	4--4
15	YEŞİL AKAR AMASYA NİN IRMAĞI	B. ÖZBAKIR	B. ÖZBAKIR	HİCAZ	9--4
16	KEŞKEĞİ VUR FIRINA	HARUN YÖRGÜÇ	B. ÖZBAKIR	HÜZZAM	4--4
17	SÜNNET TÜRKÜSÜ	B. ÖZBAKIR	B. ÖZBAKIR	HİCAZ	4--4
18	AMASYA'NİN DAĞLARI	B. ÖZBAKIR	B. ÖZBAKIR	UŞŞAK	4--4
19	BİR DEFİM VAR DERİDEN	KEÇELİNİN OSMAN	B. ÖZBAKIR	HÜSEYİNİ	2--4

İLÂHÎ FORMUNDAKİ BESTELERİ

1	BESMELEYİ ÇEKİNCE	ESİN ŞENKAL	B. ÖZBAKIR	M.KÜRDİ	2--4
2	AFFET BİZİ	F.ŞİRİN ÖZBAKIR	B. ÖZBAKIR	NİHAVENT	4--4
3	CENNETİNİ VER ALLAHIM	KAMİL LÜTFİ ÖZTELLİ	B. ÖZBAKIR	SEGÂH	2--4
4	SEVERİM BEN SENİ	YUNUS EMRE	B. ÖZBAKIR	RAST	2--4

ŞARKI FORMUNDAKİ BESTELERİ

1	BEN SENİN CANINIM	MEHMET HOPAL	B. ÖZBAKIR	RAST	2--4
2	SABRIM KALMADI	MEHMET HOPAL	B. ÖZBAKIR	HİCAZ	4--4
3	GÜL MUHABBET DALIMIDIR	KENAN CİHANOĞLU	B. ÖZBAKIR	NİHAVENT	3--4
4	MÜZİK GÜZEL NEY BAŞKA	BURHAN ÖZBAKIR	B. ÖZBAKIR	M. KÜRDİ	3--4
5	MEHTABIN ALTINDA	AHMET ERGÜNEŞ	B. ÖZBAKIR	HİCAZ	2--4
6	DAHA DÜN GONCA İKEN	BURHAN ÖZBAKIR	B. ÖZBAKIR	HÜZZAM	2--4
7	SEN BİR YALANSIN	F. ŞİRİN ÖZBAKIR	B. ÖZBAKIR	HİCAZ	5--8
8	LEYLAKLAR MOR AÇTI	HARUN YÖRGÜÇ	B. ÖZBAKIR	HÜZZAM	5--8

Şekil 3. Besmeleyi Çekince Adlı İlâhînin Notaları

BESMELEYİ ÇEKİNCE

MUHAYYERKÜRDİ GÜFTE: ESİN ŞENKAL
BESTE: BURHAN ÖZBAKIR

BİS MİL LA HİR RAH MA NİR RA HİM A DEN ON

LA A NI LİR DER MAN OR DA A RA NIR

HER MU RA DA VA Rİ LİR BES ME LE Yİ

ÇE KİN CE

1-ADIN ONLA ANILIR
DERMAN ORDA ARANIR
HER MURADA VARILIR
BESMELEYİ ÇEKİNCE

2-KARANLIKTA NUR OLUR
KÖTÜLÜĞE SUR OLUR
AŞKIN KALBİ DOLDURUR
BESMELEYİ ÇEKİNCE

3-KİLİT OLUR KAPINA
ÜMİT OLUR YARINA
ALDANMAZSIN VARINA
BESMELEYİ ÇEKİNCE

4-BİN DİRDİNİ BİR EDER
BİR NİMETİ BİN EDER
SIKINTIYI DÜN EDER
BESMELEYİ ÇEKİNCE

3.1. "Besmeleyi Çekince" Adlı Muhayyerkürdî İlâhî'nin Müzikal Çözümlemesi

Eser Muhayyerkürdî makamında Nim Sofyan usûlü ile ilâhî formunda bestelenmiştir. Eserin konusu Besmele'dir. Eserin donanımına Muhayyerkürdî makamının arızaları olan "si" beş koma bemol (kürdî) yazılmıştır. Esere acem perdesinden başlanmış, üçüncü ölçüde buselik perdesinde geçici karar yapılmış, düğâh perdesinden nim hisar perdesine kadar çıkıcı seyir gerçekleştirilmiş ve düğâh perdesine inici seyir yapılarak düğâh perdesinde karar yapılmıştır. Eserin şan kısmına yine acem perdesiyle başlanmış, Besmele i şerif ilk üç ölçüde iki tekrar ile ifade edilmiş, düğâh perdesinde ilk karar yapılmıştır. Şan, dördüncü ölçüden altıncı ölçüye kadar devam ettirilmiş ve ikinci geçici karar yapılmıştır. Eserin son altı ölçüsünde karar perdesine gidilirken eserin giriş nağmelerindeki motifler tekrar edilmiştir.

Şekil 4. "Cennetini Ver Allah'ım" Adlı İlâhînin Notaları

CENNETİNİ VER ALLAH'IM

SEGAH İLAHİ GÜFTE: KAMİL LÜTFÜ ÖZTELLİ
BESTE: BURHAN ÖZBAKIR

LA İ LA HE İL LAL LAH LA İ LA HE İL LAL

LAH E ZAN SE Sİ DU YAN LA RA BUÇAĞ RI YA U YAN LA RA

NA MA ZI NI KI LAN LA RA CEN NE Tİ Nİ

VER AL LA HIM

1- EZAN SESİ DUYANLARA
BU ÇAĞRIYA UYANLARA
NAMAZINI KILANLARA
CENNETİNİ VER ALLAH'IM

2- ORUCUNU TUTANLARA
SEHER VAKTİ AÇANLARA
CAMİLERE KOŞANLARA
CENNETİNİ VER ALLAH'IM

3- GÜNAHLARDAN KAÇANLARA
DOĞRU YOLU BULANLARA
CENNET EHLİ OLANLARA
CENNETİNİ VER ALLAH'IM

4.1. "Cennetini Ver Allah'ım" Adlı İlâhînin Müzikal Çözümlemesi

Eser Segâh Makamında Nim Sofyan usûlü ile ilâhî formunda bestelenmiştir. Eserin konusu duâ'dır. Eserin donanımına Segâh makamının arızaları olan "si" bir koma bemol (segâh), bir koma bemol mi (dik hisar) ve dört koma diyaz fa (evic) yazılmıştır. Esere segâh perdesinden başlanmış, üçlü aralıklar ile tiz segâh perdesine kadar çıkıcı seyir gerçekleştirilmiştir. Tiz segâh perdesinden segâh perdesine kadar inici seyir yapılmış ve segâh perdesinde geçici karar gerçekleştirilmiştir. Eserin meyan kısmına nevâ perdesinden başlanmış ve gerdaniye perdesine kadar ulaşılmıştır. Meyan kısmı tiz segâh perdesinden başlamak suretiyle güçlendirilmiş ve karar perdesi olan segâh perdesinde karar gerçekleştirilmiştir.

Şekil 5. "Severim Ben Seni" Adlı İlâhînin Notaları

SEVERİM BEN SENİ

RAST İLAHÎ GÜFTE: YUNUS EMRE
BESTE: BURHAN ÖZBAKIR

SE VE RİM BEN SE Nİ CAN DAN İ ÇE RU

YO LUM VAR DIR BU ER KAN DAN İ ÇE RU ŞE Rİ AT

TA Rİ KAT YO LU DUR VA RA NA HA Kİ KAT MEY

VE Sİ AN DAN İ ÇE RU

1- SEVERİM BEN SENİ CANDAN İÇERU
YOLUM VARDIR BU ERKANDAN İÇERU
ŞERİAT TARİKAT YOLUDUR VARANA
HAKİKAT MEYVESİ ANDAN İÇERU

2- BANA BENDE DEMEN BEN BEN DEĞİLEM
BİR BEN VAR Kİ BENDEN İÇERU
SÜLEYMAN KUŞ DİLİ BİLİR DEDİLER
SÜLEYMAN VAR SÜLEYMANDAN İÇERU

5.1. "Severim Ben Seni" Adlı İlâhînin Müzikal Çözümlemesi

Eser Rast Makamında Nim Sofyan usûlü ile ilâhî formunda bestelenmiştir. Eserin konusu Allah aşkıdır. Eserin donanımına rast makamının arızaları olan "si" bir koma bemol (segâh), "fa" dört koma diyaz (evc) yazılmıştır. Esere yegâh perdesinden başlanmış, eserde dördüncü ve altıncı ölçülerde güçlü perdesi olan nevâ perdesine vurgu yapılmış ve rast perdesinde geçici karar yapılmıştır. Eserde meyan bölümüne nevâ perdesiyle başlanmış, muhayyer perdesine kadar çıkıcı bir seyir yapılmış, muhayyer perdesinden rast perdesine kadar inici seyir gerçekleştirilerek karar yapılmıştır. Zemini güçlendirmek için çargâh perdesinden yegâh perdesine kadar inici seyir yapılarak yegâh perdesinden karar perdesine doğru çıkıcı seyir yapılarak karar gerçekleştirilmiştir.

AFFET BİZİ

NİHAVENT İLAHİ
SOFYAN

SÖZ: F. ŞİRİN ÖZBAKIR
MÜZİK: BURHAN ÖZBAKIR

SA NA VA RAM DER MA NIM YOK

SA NA LA YIK Lİ SA NIM YOK

YÜ ZÜM KA RA GÜ NA HIM ÇOK AF FET Bİ Zİ

NO LUR YA RAB AF FET MEZ SEN

HA LİM HA RAB

6.1. "Affet Bizi" Adlı İlâhînin Müzikal Çözümlemesi

Eser Nihavent makamında Sofyan usulünde ilâhî formunda bestelenmiş bir eserdir. Eserin konusu duadır. Esere makamın karar perdesi olan rast perdesinden başlanmıştır. Meyan bölümüne sümbüle perdesi ile başlanmıştır. Zemin öncesindeki ölçüde kürdi perdesinde geçici karar yapılmış ve karar perdesi olan rast perdesinde karar yapılmıştır.

Sonuç

Yöresel müzik kültürünün derlenmesi ve bu bağlamda gerek eserleriyle gerekse yöresel tavırları ile müzik icrası gerçekleştirerek ulusal müzik kültürüne katkı sunmuş olan üstatların birikimlerinin derlenerek aktarılması millî kültür adına ve Türk Halk Bilimi adına önem arz eden bir konudur.

Bu çalışma ile Amasya müzik kültürüne eserleriyle hizmet etmiş olan Burhan Özbakır'ın hayatı, müzik yönü ve bestelediği ilâhîleri tespit edilerek farklı makamlarda bestelediği dört ilâhînin müzikal çözümlenmeleri yapılmıştır.

Çalışmamızda bestesi Burhan Özbakır'a ait on dokuz türküyü, dört ilâhîyi ve sekiz şarkıyı tespit ettik.

Burhan Özbakır, Amasya müzik kültürü bünyesinde yetişmiş mahallî bir sanatçıdır. Amasya müzik geleneğini ud icracısı olan babası Ziya Özbakır'dan ve şehrin ileri gelen müzik insanlarından devralmış ve yöresel müzik kültürüne katkı sunarak zenginleştirmiştir.

Burhan Özbakır, Amasya yöresine ait Türk halk müziği formunda on dokuz eser besteleyerek Türk müzik kültürüne kazandırmıştır. Çalışmamızda aslında besteleri Burhan Özbakır'a ait olan on dokuz türkü formunda bestelenmiş eserlerin Sadettin Tahir Sünbül-Burhan Özbakır tarafından *Amasya Türküler* adıyla Amasya Belediyesi kültür yayınları kapsamında, 2008 yılında yayınlanmış bir kitapta yer aldığını tespit ettik. TRT'nin geçmiş yıllardaki "Türk halk müziği eserlerinin beste diye nitelendirilmesinin doğru olmadığı, bu eserlerin anonim olduklarında türkü adını alabilecekleri"ne ilişkin yaklaşımından dolayı, Burhan Özbakır'ın kendi bestesi olan bu eserleri, kendisini kaynak kişi olarak vasıflandırarak yayınlamış olduğunu tespit ettik.

Burhan Özbakır, farklı makamlarda bestelediği dört ilâhî ile yörenin dinî müzik kültürüne önemli katkılar sunmuş bir bestekârdır. Müzikal çözümlenmelerini yaptığımız dört ilâhîden ilki olan "Besmeleyi Çekince" adlı ilâhîyi muhayyerkürdî makâmında iki dörtlük Nim Sofyan usulünde bestelediği; "Cennetini Ver Allah'ım" adlı ilâhîyi Segâh makâmında iki dörtlük Nim Sofyan usulünde bestelediği; "Severim Ben Seni" adlı ilâhîyi rast makâmında iki dörtlük nim sofyan usulünde bestelediği; "Affet Bizi" adlı ilâhîyi nihavent makâmında dört dörtlük sofyan usulünde bestelediği tespit edilmiştir.

Nota yazısını ve Türk müziği makam bilgisine ilişkin bilgileri, herhangi bir eğitim kurumundan almadığı halde, askerlik yıllarında müzik teorisi kitaplarını inceleyerek elde ettiği anlaşılmaktadır.

Derleme çalışmaları, besteleri ve gerçekleştirdiği müzik faaliyetleriyle Amasya müzik kültürüne hizmet etmiş olan Burhan Özbakır'ın mahallî bir sanatçı olduğu ve Amasya dinî müzik kültürüne besteleriyle katkı sunduğu anlaşılmaktadır.

Öneriler

Ülkemizde yaşayan mahallî sanatçıların şiiirlerinin ve besteledikleri eserlerinin kayıt altına alınarak sonraki nesillere aktarılabilmesi için mahallî sanatçıların ve âşıkların kendilerini ifade edebilecekleri uygun fiziki ve maddi koşulların yeterli olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda belediyeler, il kültür müdürlükleri bünyesinde dernek ya da vakıflar kurularak mahallî sanatçılar ve âşıklar kurumsal bir çatı altında toplanmalıdır.

Burhan Özbakır'ın hayatı, müzik yönü ve eserleri, Yüksek Lisans tezi olarak incelenip kapsamlı bir çalışma ile ortaya konulmalıdır. Zira Burhan Özbakır ve eserleri ile ilgili kısmî bilgilerin olduğu birkaç kitabın dışında kapsamlı bir çalışma henüz gerçekleştirilmemiştir. Bu bağlamda yapılacak akademik bir çalışmanın Türk müzik kültürüne önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Keklik, Semra, "Din ve Müzik Etkileşimi (Şanlıurfa Örneği)", *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa, 2007.
- Koca, Fatih, "Amasya Mûsikî Cemiyeti ve Büyükağa Medresesi'nin Amasya Dinî Müziğine Katkısı", *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: 6, s. 128.
- Kolukırık, Kubilay, *Türk Müzik Tarihinde Dârü'l-Elhân ve Dârü'l-Elhân Mecmuâsı*, Barış Kitap, 2015, Kırşehir.
- Özbakır, Burhan, Bakırcılar Çarşısı, Taşhan, Amasya Merkez.
- Özcan, Nuri, "XVIII. Asırda Osmanlılarda Dinî Mûsikî", *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, MÜSBE, İstanbul, 1982.
- Öztuna, Yılmaz, *Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 1990.
- Sünbül, Sadettin Tahir ve Burhan Özbakır, *Amasya Türküleri*, Amasya Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul, 2008.